

in de etalage

Het archief van de Sociale Dienst gemeente Kampen

Het archief van de Sociale Dienst gemeente Kampen (GSDK) over de jaren 1925-1975 is uniek cultureel erfgoed. Het is in 2009-2010 geïnventariseerd en heeft een omvang van elf strekkende meter. Dit archief is een neerslag van het handelen van de overheid op het gebied van sociale zorg en bevat onder meer de volgende dossiers: Hulpverlening aan vissers in het kader van de Zuiderzeesteunwet; Bestrijding van de grote werkloosheid in de crisisjaren 1930-1940; Hulpverlening aan militairen, vluchtelingen, evacués, oorlogsslachtoffers en gerepatrieerden uit Indonesië; Uitvoering van de gemeentelijke sociale werkvoorzieningregeling.

In deze etalage lichten we de dossiers over de bestrijding van de werkloosheid in de crisisjaren 1930-1940 toe. De aanleiding van deze grote werkloosheid vindt haar oorsprong in 'Zwarte Donderdag' 24 oktober 1929. De beurs op Wall Street klapte in en de Verenigde Staten belandden in een Grote Depressie. Ook Nederland werd daardoor meegezogen in een economische malaise. Het gevolg was massale werkloosheid, die de overheid bestreed door middel van de werkverschaffing. In de werkverschaffing kregen de werklozen geen echte baan aangeboden, maar werden ze door de overheid verplicht om in grote werkploegen ongeschoold werk uit te voeren, bijvoorbeeld het ontginnen van heidevelden of het graven van sloten. Dit alles gebeurde met schop, kruiwagen en kiepkar. Veel werkverschaffingsprojecten werden uitgevoerd onder leiding van de Nederlandse Heide­maatschappij (de Heidemij). De overheid bepaalde de projecten, de werktijden en de lonen, de Heidemij hield toezicht op de arbeiders.

In het archief van de GSDK zitten dertig projectdossiers¹ van objecten voor werkverschaffing die ons een gedetailleerd inzicht verschaffen hoe de werkloosheid onder de Kamper beroepsbevolking werd bestreden. In december 1937 kende Kampen het hoogste aantal werklozen, namelijk 1136² en het hoogste aantal geplaatsten in de werkverschaffing in februari 1939, namelijk 607³. De dossiers beslaan de periode 1931-1943. Het gaat hier onder meer om de volgende objecten: verbetering van de Singelweg en de Ebbingestraten; bebossing van de Wezeperheide; inpoldering van rietland bij de Ramspol; verwijdering van bentepollen uit de Broekweiden; uitbaggeren van het Koe-

NEDERLANDSCHE HEIDEMAATSCHAPPIJ

ONDER HOOGHE BESCHERMING VAN H.M. DE KONINGIN, H.M. DE KONINGIN-MOEDER, Z.K.H. DEN PRINS DER NEDERLANDEN EN H.K.H. DE PRINSES
KANTOORUREN 8¹/₂-13 EN 1¹/₂-5, ZATERD. 8¹/₂-12. TELEGR.-ADR.: „HEIDEMAATIJ“ ARNHEM
TELEFOON 24441 - POSTREKENING No. 7371 - ARNHEM
BANKRELATIE: TWENTSCHE BANK, UTRECHT. - BRIEFVEN TE ADRESSEEREN POSTBUS 33.

DIRECTIE.
ALGEMEENE TECHNISCHE
DIENST

VM. No.

BIJLAGE

VERZOEK BIJ ANTWOORD AFDEELING
'N NUMMER TE VERMELDEN.

ARNHEM, 13 Juni 1932.

Aan heeren Burgemeester en Wethouders
der gemeente Kampen
te KAMPEN.

Bij dezen hebben wij de eer U de goede ontvangst te berichten van Uw schrijven d.d. 11 deser afd. V no. 1953/6200. Wij zullen ons gaarne met de leiding van de bebossching van de Wezeperheide belasten volgens de plannen, opgemaakt door het Staatsboschbeheer. Wij hebben onzen ambtenaar opdracht gegeven zich met den Directeur van Gemeentewerken ten Uwent in verbinding te stellen en een en ander te regelen.

Naar aanleiding van het slot van Uw schrijven hebben wij de eer U te berichten, dat ons dit niet geheel duidelijk is, omdat, voorsoover ons bekend is, onzerzijds nooit 5 % is genoemd. Wij zullen hierover een onderzoek instellen en komen nader op dat gedeelte van Uw schrijven terug. Wij merken daarbij op, dat een tarief van 5 % voor het aangenomen aantal arbeiders bepaald te laag is, maar, wanneer het Ministerie, zooals U schrijft, U dat heeft toegezegd, zullen wij ons daarbij neerleggen.

NEDERLANDSCHE HEIDEMAATSCHAPPIJ

[Handwritten signature]

Model 290. 2000-6-32.

BEZOEK HET MUSEUM EN HET AQUARIUM.

Een van de stukken uit het archief van de Sociale Dienst gemeente Kampen die aan het Gemeentearchief Kampen zijn toevertrouwd. Collectie: Gemeentearchief Kampen.

De Melmer en omgeving, waar in 1935 door middel van een werkverschaffingsproject het zogenaamde Melmergat werd gedicht. Topografische kaart Kamper Eiland (verkend 1884, herdrukt 1900). Collectie: Frans Walkate Archief.

luchtergat; afgraven van de Schansdijk; maken van twee terpen in De Pieper; afbreken van het zogenaamde kruithuisje op Seveningen; aanplanten van rietgewas langs de kust van het Kampereiland; aanvullen van het zogenaamde Melmgat; verkaveling van de Stadswelden; verdiepen van de IJssel, de Brunneper Haven en de Riete; verkeerstellingen; sloten graven in de biesvelen; verbetering van erven en landerijen op het Kampereiland en De Pieper; de aanleg en het opruimen van verdedigingswerken en sneeuwruimen (!).

Laten we nu één zo'n project⁴ eens nader onderzoeken. Op 19 juni 1935 schreef het hoofd van de dienst Stadserven en Landerijen, de gemeentelandsbouwkundige J. Haverkamp een brief aan het college van burgemeester en wethouders. Daarin adviseerde hij om het 'bekende Melmgat in werkverschaffing met grond aan te vullen, zodat van dit terrein goede bruikbare grond wordt gemaakt. Dit Melmgat heeft, met de lage naaste omgeving meegerekend, ongeveer een oppervlakte van 0,95 hectare. De aanwezigheid van dit Melmgat ontsiert de Melm. Deze weide is een mooi stuk land en is van zeer goede kwaliteit. Het lage Melmgat doet dan ook zeer onprettig aan. Het vee loopt wat in deze laagte rond en in natte tijden maakt het zich daar vuil. Het grootste bezwaar is natuurlijk, dat deze oppervlakte thans geheel waardeloos daarheen ligt. Waar nu de mogelijkheid aanwezig is om dit gat behoorlijk met grond te vullen en tot bruikbaar land te maken, moet deze gelegenheid m.i. worden benut en dit te meer waar het werk zich goed leent om in werkverschaffing te worden uitgevoerd. De uitvoering van dit werk zal ongeveer 165 manwerkweken omvatten, zodat 20 werklozen ruim 8 weken en 30 werklozen ongeveer 5½ week te werk zullen kunnen worden gesteld'. De totale kosten werden geraamd op 3800 gulden, waarvan 2700 gulden arbeidsloon. Burgemeester en wethouders gingen akkoord en op 10 juli 1935 stuurde het college een brief aan de Minister van Sociale Zaken. 'Alhier zijn momenteel 550 gehuwden en/of kostwinners werkloos, waarvan thans 149 in een van rijkswegen gesubsidieerde werkverschaffing zijn tewerkgesteld en 296 in een van rijkswegen gesubsidieerde steunregeling zijn opgenomen. Het gemeentebestuur verzoekt Uwer Excellentie het plan voor uitvoering in werkverschaffing goed te keuren en voor de uitvoering rijkssubsidie uit hoofde van werkverschaffing te mogen ontvangen'. Het antwoord liet niet lang op zich wachten. Op 19 augustus 1935 schreef de Secretaris-Generaal A.L. Scholtens: 'Voor het werk hiervoren genoemd, zal in een loonbedrag van ten hoogste f. 3015, - worden verleend. Bij de uitvoering van het werk dienen de onderstaande voorwaarden in acht te worden genomen:

2e. Er zal zoveel mogelijk in akkoord moeten worden gewerkt, tegen een zodanig loon, dat bij flink werken f. 0,30 c.q. f. 0,33 per uur kan worden verdiend.

3e. Bij verzuim wegens regen mogen de eerste drie uren per week niet worden vergoed, de volgende regenuren met 24 c.q. 26 cent'.

Uit het bovenstaande blijkt duidelijk dat het gemeentebestuur Kampen zich destijds inspande om de werkloosheid en daaraan gekoppeld de armoede te bestrijden door middel van werkverschaffingsprojecten. Daarom is het zinvol om dit archief te bewaren, zodat we het overheids-handelen kunnen controleren. Bovendien is het een bron voor historisch onderzoek. De hier genoemde dossiers zijn openbaar en kunnen worden ingezien bij het Gemeentearchief Kampen aan de Molenstraat 28.

André Troost

Noten

1. Inv. nrs. 268-297.
2. Boek C 2409 blz. 22, bibliotheek Gemeentearchief Kampen.
3. Boek C 2409 blz. 27, bibliotheek Gemeentearchief Kampen.
4. Inv. nr. 276.